

Jakub Płaziuk

asystent, Instytut Nauk Prawnych, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7613-9963>

Konieczność odstąpienia od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego w przypadku wyznaczenia rozprawy lub posiedzenia jawnego w czasach COVID-19¹

Słowa kluczowe: wymiar sprawiedliwości w czasach pandemii COVID-19, zasada jawności, niejawnosc postępowania, posiedzenie zdalne

1. Wstęp

Kwestia organizacji posiedzeń sądowych w czasach pandemii COVID-19 jest jednym z największych wyzwań, przed którymi stoi obecnie wymiar sprawiedliwości. Kwestia ta została uregulowana w ustawie o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych². Kwestię tę reguluje art. 15zsz¹ wspomnianej ustawy, który w sposób jednoznaczny przyznaje prym przeprowadzaniu posiedzeń zdalnych, które uznaje za zasadę, dopuszczając możliwość przeprowadzenia rozprawy, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego jedynie wyjątkowo, tylko w określonych przypadkach. Na tym tle powstaje istotne zagadnienie, czy przed wyznaczeniem rozprawy lub posiedzenia jawnego konieczne jest odstąpienie od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego. W tym zakresie możliwe byłoby przyjęcie następujących rozwiązań:

- 1) sąd nie musi odstępować od wyznaczenia posiedzenia zdalnego przed wyznaczeniem rozprawy tradycyjnej, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego, gdyż każde ze wskazanych rodzajów posiedzeń stanowi równoważne *forum* rozpoznawania spraw cywilnych;

¹ Artykuł powstał w ramach realizacji przez Uniwersytet Śląski grantu pt. „Impact of the COVID-19 pandemic on the justice system. Case study and suggested solutions” z programu NAWA granty interwencyjne nr BPN/GIN/ 2021/1/00006/U/00001 (numer UN-2105-001).

² Ustawa z 2.03.2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2095 ze zm.), dalej – ustawa COVID-19.

- 2) sąd musi odstąpić od wyznaczenia posiedzenia zdalnego przed wyznaczeniem rozprawy tradycyjnej, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego, przy czym sąd wydaje w tym przedmiocie postanowienie lub wydawane jest w tym przedmiocie zarządzenie przez przewodniczącego;
- 3) sąd musi odstąpić od wyznaczenia posiedzenia zdalnego przed wyznaczeniem rozprawy tradycyjnej, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego, przy czym sąd nie wydaje w tym przedmiocie orzeczenia, a jedynie zawiadamia strony o tym fakcie;
- 4) sąd musi odstąpić od wyznaczenia posiedzenia zdalnego przed wyznaczeniem rozprawy tradycyjnej, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego, przy czym nie zawiadamia stron o tym fakcie, a strony otrzymują informację w tym zakresie z czynności dokonywanych przez sąd.

Udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy przed wyznaczeniem rozprawy lub posiedzenia jawnego konieczne jest odstąpienie od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego, a jeżeli tak, to w jakiej formie powinno to nastąpić, nie będzie możliwe bez wcześniejszej analizy kwestii tego, jakie są możliwe sposoby rozpoznawania spraw w czasach pandemii COVID-19, a także od spełnienia jakich czynników zależy to, czy sąd będzie mógł wyznaczyć posiedzenie jawne lub rozprawę czy posiedzenie niejawne. W ramach przeprowadzonych rozważań omówione zostaną również sposoby podejmowania decyzji procesowych przez sąd, co powinno umożliwić rozstrzygnięcie postawione go wyżej zagadnienia.

2. Forum rozpoznawania spraw cywilnych przed pandemią COVID-19

Dyskusja dotycząca problematyki rozpoznawania spraw cywilnych na rozprawie, innym posiedzeniu jawnym lub na posiedzeniach niejawnych jest obecna w doktrynie polskiego procesu cywilnego już od dłuższego czasu³. Ma ona fundamentalne znaczenie w kontekście wyrażonego w art. 45 Konstytucji RP⁴ prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy⁵. Jawność związana jest z poddaniem postępowania kontroli społecznej, co sprzyja rzetelności procesu i jest wyrazem transparentnego wykonywania przez sąd władzy publicznej⁶. Publiczność jest społecznym środkiem kontroli zarówno sądu, jak i stron, a także innych osób biorących udział w procesie, jak świadków czy biegłych, a przez to

³ Już w okresie międzywojennym podkreślano znaczenie kwestii jawnego rozpatrywania spraw cywilnych. W. Miszewski, *Jawność w procesie cywilnym w związku z przepisami kodeksu postępowania cywilnego*, „Nowy Proces Cywilny” 1933/1, s. 14; P. Dąbkowski, *Zasada jawności w dawnym prawie polskim*, Lwów 1937, s. 1; M. Richter, *O ustność i jawność*, „Głos Prawa” 1924/5, s. 1.

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze sprost. i zm.).

⁵ M. Kostro, *Udział czynnika społecznego w wymiarze sprawiedliwości jako realizacja zasady publiczności*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016/21, s. 99–100. O znaczeniu transparentności postępowania: A. Łazarska, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012, s. 327 i n.; T. Stawecki, *Jawność jako wartość prawna*, „Studia Iuridica” 2004/43, s. 215 i n.

⁶ K. Ziemianin, *Nowy model jawności postępowania na tle informatyzacji postępowania cywilnego* [w:] *Zasady postępowań sądowych w perspektywie ostatnich nowelizacji*, red. D. Gil, E. Kruk, Lublin 2016, s. 73.

chroni kompleksowo rozumiany wymiar sprawiedliwości⁷. Opierając się na motywacji w postaci usprawnienia postępowania, ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie do Kodeksu postępowania cywilnego⁸ instytucji, które umożliwiały rozstrzygnięcie sprawy na posiedzeniu niejawnym⁹. Początkowo możliwość rozpoznawania spraw na posiedzeniu niejawnym ograniczała się jedynie do postępowań odrębnych, jednak z czasem zakres spraw rozpoznawanych na posiedzeniu niejawnym ulegał stopniowemu zwiększeniu¹⁰. Problematyka rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym była także przedmiotem licznych zmian wprowadzonych przez ustawodawcę w odniesieniu do postępowania apelacyjnego¹¹. W doktrynie postępowania cywilnego pojawiały się głosy krytyczne związane

⁷ K. Gajda-Roszczyńska, *Zasada jawności w postępowaniu cywilnym*, „Iustitia” 2013/1, s. 17.

⁸ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.), dalej – k.p.c.

⁹ A. Mendrek, *Wyrokowanie na posiedzeniu niejawnym – zagadnienia wybrane* [w:] *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, M. Tomalak, Warszawa 2017, s. 365 wraz z przywołaną tam literaturą.

¹⁰ Przykładowo można tutaj wskazać wprowadzoną ustawą z 10.07.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1311 ze zm.), wejście w życie 8.09.2016 r., art. 148¹ k.p.c. umożliwiający rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym, jeżeli pozwany uznał powództwo lub jeżeli mając na względzie całokształt okoliczności sprawy, sąd uznał, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Nawet pobieżna analiza wskazanego przepisu prowadzi do wniosku, że jakkolwiek pierwsza ze wskazanych przesłanek raczej nie powinna budzić wątpliwości, tak w odniesieniu do drugiej w sposób bardzo szeroki określony został zakres dyskrecjonalnej władzy sędziego, który na podstawie okoliczności sprawy podejmuje decyzję, czy rozpoznać ją na posiedzeniu niejawnym czy na rozprawie. Co jednak istotne, ustawodawca w tym przypadku nie zdecydował się na całkowite pozostawienie w rękach sędziego decyzji, czy sprawę rozpoznać na posiedzeniu niejawnym, przyznając w tym zakresie kompetencje stronom postępowania, które na podstawie art. 148¹ § 3 k.p.c. mogą złożyć wniosek o rozpoznanie sprawy na rozprawie i wniosek ten ma charakter wiążący dla sądu. M. Sorysz, *Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu cywilnym w świetle zmiany K.P.C. z 10 lipca 2015 r.*, „Monitor Prawniczy” 2016/9, s. 85 i n.; M. Skibińska, *Rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy cywilnej na posiedzeniu niejawnym na podstawie art. 148¹ KPC w świetle zasad postępowania cywilnego i treści art. 5 KPC* [w:] *Ars in vita. Ars in iure. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018, s. 151 i n.; A. Kościółek, *Rozpoznawanie spraw cywilnych na posiedzeniu niejawnym* [w:] *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. M. Tomalak, Warszawa 2017, s. 236–240; M. Skibińska, *Artykuł 148¹ k.p.c. jako przykład odformalizowania postępowania cywilnego* [w:] *W kierunku odformalizowania postępowania sądowego*, red. D. Gil, Lublin 2017, s. 291.

¹¹ Początkowo (od 1.07.1996 r.) ustawodawca wychodził z założenia, że rozpoznanie apelacji na posiedzeniu niejawnym może nastąpić tylko w sytuacji, gdy zachodzi nieważność postępowania. Następnie (w 2010 r.) ustawodawca zdecydował się dodać dwie kolejne przesłanki umożliwiające rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym – tj. w razie cofnięcia pozwu lub cofnięcia apelacji. Kolejna nowelizacja art. 374 k.p.c. z 2019 r. zakłada radykalną zmianę w zakresie rozpoznawania apelacji na posiedzeniu niejawnym. Od chwili wejścia w życie tych przepisów sąd mógł rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym w sytuacji, gdy przeprowadzenie rozprawy nie było konieczne, chyba że strona złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy. Art. 374 k.p.c. stał się zatem odbiciem art. 148¹ k.p.c. w postępowaniu apelacyjnym. A. Kościółek, *Regulacja prawna apelacji w świetle nowelizacji KPC*,

z wprowadzeniem tych rozwiązań do Kodeksu postępowania cywilnego, jednak jak się wydaje, nie spowodowało to żadnej refleksji po stronie ustawodawcy.

3. Sposoby rozpoznawania spraw cywilnych w okresie pandemii COVID-19

W 2020 r. wraz z nadejściem pandemii COVID-19, po zakończeniu początkowego okresu chaosu związanego z niemal całkowitym wstrzymaniem funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, problematyka rozpoznawania spraw przed sądem stała się jednym z najważniejszych i najbardziej palących problemów wymagających rozwiązania¹². Prowadzenie rozpraw w formie tradycyjnej w związku z rozprzestrzenianiem się COVID-19 stało się znacząco utrudnione, z tego też względu konieczne było znalezienie alternatywnego rozwiązania. Ustawodawca miał dwie zasadnicze drogi, z których mógł skorzystać – upowszechnienia rozpatrywania spraw przy użyciu środków komunikacji na odległość oraz zwiększenia ilości spraw, które mogą być rozpatrywane na posiedzeniach niejawnych¹³. Obie ze wskazanych możliwości znalazły odzwierciedlenie w ustawie COVID-19. W okresie pandemii COVID-19 sąd ma następujące możliwości rozpoznawania spraw:

- 1) rozpoznanie sprawy na „tradycyjnej” rozprawie lub posiedzeniu jawnym odbywającym się w budynku sądu, jeżeli spełnione są ku temu przesłanki wynikające z przepisów;
- 2) rozpoznanie sprawy na posiedzeniu odbywającym się przy użyciu środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie jej na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku;
- 3) rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym.

Wskazane powyżej sposoby rozpoznawania spraw wymagają szerszego omówienia, z uwzględnieniem przesłanek przesądzających o możliwości rozpoznania sprawy na danym typie posiedzenia oraz pewnych wstępnych kwestii terminologicznych.

„Monitor Prawniczy” 2019/21, s. 1160–1161; T. Zembrzuski, *Dokąd zmierza apelacja w postępowaniu cywilnym?*, „Przegląd Sądowy” 2019/7–8, s. 56–57. Jak się jednak wydaje, możliwość rozpoznania apelacji na posiedzeniu niejawnym budzi mniejsze wątpliwości niż kwestia rozpoznania na posiedzeniu niejawnym sprawy w I instancji. P. Grzegorzczak, K. Weitz [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, komentarz do art. 45, nb 109.

¹² Zgodnie z początkowo obowiązującymi przepisami w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 nie przeprowadzało się posiedzeń jawnych ani rozpraw. R. Kulski, *Wpływ stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 na postępowanie cywilne*, „Monitor Prawniczy” 2020/9, s. 448. Rozpoznaniu przez sąd podlegały wyłącznie sprawy uznawane za pilne. E. Gapska, *Bieg postępowania w sprawach cywilnych w czasie epidemii. Cz. I – sprawy pilne*, „Monitor Prawniczy” 2020/17, s. 891 i n.

¹³ W innych krajach ustawodawcy poszukiwali odmiennych sposobów radzenia sobie z sytuacją w wymiarze sprawiedliwości. W Belgii przykładowo na znaczeniu w sposób zdecydowany zyskała pisemność postępowania, która niemal zastąpiła zasadę ustności. P. Taelman, *The impact of COVID-19 on civil procedure in Belgium* [w:] *Civil Courts Coping with COVID-19*, red. B. Krans, A. Nylund, Haga 2021, <https://boeken.rechtsgebieden.boomportaal.nl/publicaties/9789462362048#5> (dostęp 27.01.2022 r.), s. 19–20.

Dotychczas w doktrynie funkcjonował dość jasny i przejrzysty podział posiedzeń sądowych w oparciu o art. 152 § 1 i 3 k.p.c., które dzieliły się na posiedzenia jawne i posiedzenia niejawne. Posiedzenia jawne podlegały jeszcze dodatkowemu podziałowi na rozprawy i inne posiedzenia jawne. Rozprawę prowadzi się na podstawie przepisów art. 206 i n. k.p.c. Na potrzeby niniejszego artykułu w odniesieniu do rozprawy prowadzonej na podstawie przepisów art. 206 i n. k.p.c. będę używał pojęcia rozprawy tradycyjnej. Artykuł 15zsz¹ ustawy COVID-19 dodaje do tej siatki pojęciowej nowy typ posiedzenia, a mianowicie posiedzenie zdalne, czyli takie, które przeprowadza się przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie go na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. Co istotne, ustawodawca używa określenia posiedzenie zdalne na określenie zarówno rozprawy, jak i innego posiedzenia jawnego, jeżeli przeprowadzone są one przy użyciu urządzeń technicznych z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. Wydaje się jednak, że nie będzie uchybiało klarowności wyводу posługiwanie się obok pojęcia posiedzenia zdalnego (jako pojęcia ustawowego), także pojęciem rozprawy zdalnej, jako najczęstszej formy prowadzenia posiedzenia zdalnego.

3.1. Tradycyjna rozprawa

Kwestii rozprawy organizowanej w formie tradycyjnej, tj. odbywającej się zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, ustawodawca poświęcił art. 15zsz¹ ustawy COVID-19. Zgodnie z treścią tego uregulowania tradycyjna rozprawa może być organizowana jedynie wyjątkowo i to po spełnieniu przesłanki konieczności i braku zagrożenia dla zdrowia osób, które w tej rozprawie uczestniczą¹⁴. Rozwiązanie, które przed pandemią COVID-19 było zasadą, obecnie może być stosowane wyłącznie w wyjątkowych sytuacjach.

Przepis ten został skonstruowany w taki sposób, że wola stron w zakresie przeprowadzenia rozprawy w formie tradycyjnej nie ma żadnego znaczenia. O tym, czy rozprawę przeprowadzić, decyduje tylko i wyłącznie sąd po spełnieniu dwóch wspomnianych powyżej przesłanek¹⁵. Jak się wydaje, przesłankami tymi będą przede wszystkim możliwości techniczne leżące czy to po stronie sądu, czy to po stronie świadków lub stron postępowania. Przeprowadzenie rozprawy w formie tradycyjnej powinno stanowić najlepszą gwarancję w zakresie zapewnienia jawności zewnętrznej i wewnętrznej postępowania¹⁶.

¹⁴ J. Gołaczyński, A. Zalesińska, *Nowe technologie w sądach na przykładzie wideokonferencji i składania pism procesowych i doręczeń elektronicznych w dobie pandemii COVID-19*, „Monitor Prawniczy” 2020/12, s. 639.

¹⁵ T. Zembrzusi, *Ograniczenia jawności postępowania w sprawach cywilnych w dobie pandemii – potrzeba chwili czy trwałe rozwiązania?*, „Forum Prawnicze” 2021/3, s. 10.

¹⁶ Oczywiście obowiązek zapewnienia jawności zewnętrznej i wewnętrznej posiedzenia sądowego nie ma charakteru absolutnego. Jawność zewnętrzna jest ograniczona przez możliwość przeprowadzenia posiedzenia przy drzwiach zamkniętych, natomiast jawność wewnętrzna jest ograniczona przez brak możliwości uzyskania przez stronę odpisów, kopii i wyciągów z akt sprawy objętych ochroną w myśl

Obecnie w praktyce funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości zmagającego się z pandemią COVID-19 kwestia ta kształtuje się jednak nieco inaczej – z zapewnieniem jawności wewnętrznej nie ma co prawda problemu, to jednak jawność zewnętrzna jest mocno ograniczona. Co istotne, do ograniczenia jawności zewnętrznej postępowania nie dochodzi w tym przypadku na mocy przepisów rangi ustawowej¹⁷, które ograniczałyby udział publiczności w rozprawach, lecz na mocy zarządzeń prezesów sądów regulujących kwestię wstępu do sądu osób postronnych¹⁸. W takim przypadku nie dochodzi co prawda wprost do ograniczenia jawności zewnętrznej postępowania, gdyż nie jest wyłączony udział publiczności w takiej sprawie, lecz w praktyce osoba, która chciałaby wziąć udział w rozprawie w charakterze publiczności i tak nie zostanie wpuszczona do sądu¹⁹. Oznacza to, że rozpoznanie sprawy w takiej sytuacji, pomimo braku formalnego zakazu, odbędzie się bez udziału publiczności²⁰. Ze względu na fakt, że ograniczenie dostępu publiczności do sądu następuje na podstawie przepisów niemających rangi ustawowej, z pewnością dochodzi w takiej sytuacji do naruszenia art. 31 ust. 3 w zw. z art. 45 Konstytucji RP. Co więcej, sytuacja taka prowadzi także do naruszenia norm prawa procesowego, a w szczególności art. 152 § 1 k.p.c., choć wykazanie wpływu tego naruszenia na rozstrzygnięcie sądu będzie niezwykle utrudnione²¹. Powyższe prowadzi do stwierdzenia, że pomimo te-

---

przepisów o ochronie informacji niejawnych. M. Skibińska, *Nowe technologie w służbie zasad jawności i ustności w postępowaniu cywilnym* [w:] *Zasady...*, red. D. Gil, E. Kruk, s. 51.

¹⁷ Co jest wymogiem wynikającym z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. L. Garlicki, *Przesłanki ograniczania konstytucyjnych praw i wolności (na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego)*, „Państwo i Prawo” 2001/10, s. 8; A. Łabno, *Ograniczenie wolności i praw człowieka na podstawie art. 31 Konstytucji III RP* [w:] *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, red. B. Banaszak, A. Preisner, Warszawa 2002, s. 705; M. Wyrzykowski, *Granice praw i wolności – granice władzy* [w:] *Rzecznik Praw Obywatelskich 1988–1998. Obywatel – jego wolności i prawa*, red. B. Oliwa-Radzikowska, Warszawa 1998, s. 57.

¹⁸ Statystyki pokazują, że w przypadku ponad 90% sądów doszło do ograniczenia lub zakazania wstępu publiczności do sądu na mocy zarządzeń prezesów sądów. B. Pilitowski, B. Kociołowicz-Wiśniewska, *Raport z przestrzegania w Polsce zasady jawnego procesu i publicznego ogłoszenia wyroku w czerwcu 2020 r.*, <https://courtwatch.pl/wp-content/uploads/2020/08/FCWP-Monitoring-jawno%C5%9Bci-2020-06-25-v.1.1.pdf> (dostęp 2.12.2021 r.), s. 5 i n. Przy czym wskazane działanie prezesów sądów związane jest z otrzymanymi wytycznymi z Ministerstwa Sprawiedliwości, które rekomendowało zakazania wstępu do budynków sądów osób innych niż wzywane do udziału w posiedzeniu. Pismo Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości z 18.05.2020 r. (DNA-II.510. 20.2020), s. 4, https://www.adwokatura.gdansk.pl/upload/files/inne/pismo_do_psa_1852020.pdf (dostęp 2.12.2021 r.).

¹⁹ Przed pandemią ograniczenia udziału publiczności w postępowaniu, które nie było prowadzone przy drzwiach zamkniętych, mogło nastąpić tylko co do zasady na podstawie § 91 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych, który przewidywał możliwość wydawania kart wstępu na salę rozpraw, jeżeli spodziewano się przybycia na rozprawę licznej publiczności. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2046 ze zm.).

²⁰ Ograniczenia w zakresie dostępu do sądów osób postronnych nie dotyczą wyłącznie publiczności, ale także przedstawicieli mass mediów, którzy chcieliby rejestrować i transmitować takie posiedzenie. Szerzej o udziale przedstawicieli mediów w postępowaniu cywilnym: K. Flaga-Gieruszyńska, *Jawność zewnętrzna procesu cywilnego – wizja przyszłości* [w:] *Zasady...*, red. D. Gil, E. Kruk, s. 19–23.

²¹ W doktrynie od dość długiego czasu wyrażany jest pogląd, że nie wszystkie uchybienia procesowe sądu uzasadniają zaskarżenie wydawanych przez sąd orzeczeń w postępowaniu rozpoznawczym.

go, iż wskazane ograniczenia w dostępie publiczności do posiedzeń i rozpraw naruszają zarówno przepisy prawa konstytucyjnego, jak i prawa procesowego, to co do zasady nie wywołują skutków prawnych w postaci chociażby możliwości wzruszenia orzeczenia z tego tytułu²².

3.2. Rozprawa zdalna

Rozprawa przeprowadzona przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających komunikację na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku polegająca na tym, że osoby w niej uczestniczące, w tym członkowie składu orzekającego, nie muszą przebywać w budynku sądu, stała się nowym standardem rozpoznawania spraw cywilnych²³. Zgodnie z art. 15zsz¹ ust. 1 ustawy COVID-19 rozprawa zdalna jest obecnie podstawową formą rozpoznawania spraw cywilnych, od której można odstąpić wyłącznie w przypadkach opisanych w ustawie²⁴. Jeżeli nie zachodzą żadne szczególne przesłanki, które uzasadniałyby rozpoznanie sprawy podczas rozprawy tradycyjnej lub na posiedzeniu niejawnym, sprawa powinna zostać rozpoznana na rozprawie zdalnej²⁵. Rozwiązanie to zasługuje na aprobatę, gdyż przyczynia się nie tylko do zachowania bezpieczeństwa sanitarnego – nie narażając osób uczestniczących w postępowaniu na zakażenie COVID-19, ale także ma wpływ na sprawność postępowania i ekonomikę procesową²⁶. Jedynym zarzutem, który można postawić posiedzeniu zdalnemu, to fakt, że ogranicza ono zewnętrzną jawność postępowania – gdyż w większości przypadków uniemożliwia publiczności udział w posiedzeniu²⁷. Kwestia ta nie doczekała się regulacji o charakterze generalnym

W. Siedlecki, *Uchybienia procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1971, s. 138 i n.

²² Analizy wskazanej kwestii w odniesieniu do posiedzeń, na których dochodzi do ogłoszenia orzeczenia, podjęła się A. Kościółek, omawiając możliwość wystąpienia w takiej sytuacji problemu orzeczenia nieistniejącego. Autorka nie zajmuje jednak w tej kwestii jednoznacznego stanowiska. A. Kościółek, *Jawność posiedzeń sądowych w postępowaniu cywilnym w dobie pandemii COVID-19*, „Przegląd Sądowy” 2021/5, s. 30–31 wraz z przywołaną tam literaturą.

²³ J. Gołaczyński, M. Dymitruk, *Rozprawa zdalna i doręczenia elektroniczne w dobie pandemii COVID-19 po wejściu w życie nowelizacji z 28.5.2021 r.*, „Monitor Prawniczy” 2021/13, s. 687.

²⁴ T. Zembrzusi wskazuje, że przeprowadzenie posiedzenia zdalnego na podstawie art. 15zsz¹ ustawy COVID-19 ma charakter obligatoryjny. T. Zembrzusi, *Ograniczenia jawności...*, s. 10.

²⁵ O obligatoryjnym przeprowadzeniu rozprawy zdalnej świadczy chociażby kategoryczne sformułowanie („przeprowadza się”) użyte przez ustawodawcę w art. 15zsz¹ ustawy COVID-19. Jeżeli zatem istnieje odpowiednie zaplecze techniczne, umożliwiające przeprowadzenie posiedzenia na odległość z udziałem wszystkich uczestników, a spotkanie się składu orzekającego i uczestników na jednej sali mogłoby stworzyć zbyt duże (nadmierne) zagrożenie dla ich zdrowia, wówczas – niezależnie od woli sądu lub osób biorących udział w postępowaniu – przepis zobowiązuje do odbycia posiedzenia w powyższej formule. J. Litowski, *Ograniczenie jawności postępowania cywilnego z uwagi na stan epidemii wywołany wirusem COVID-19*, „Monitor Prawniczy” 2021/2, s. 72.

²⁶ J. Gołaczyński, S. Kotecka-Kral, *Elektronizacja pism procesowych, doręczeń i posiedzeń jawnych w postępowaniu cywilnym w okresie pandemii COVID-19*, „Polski Proces Cywilny” 2020/4, s. 658–660.

²⁷ W okresie przed pandemią, gdy ewentualne posiedzenia zdalne prowadzone były na podstawie art. 151 § 2 k.p.c., problematyka zapewnienia jawności zewnętrznej tych postępowań nie powstawała, a to ze względu na fakt, że regulacja ta odnosiła się do sytuacji, gdy wszystkie podmioty biorące udział

i stała się przedmiotem zarządzeń prezesów sądów. Konsekwencją powyższego jest brak jednolitej praktyki w tym zakresie, gdyż każdy z sądów może mieć inne procedury w zakresie umożliwienia publiczności udziału w rozprawie zdalnej²⁸. *De lege ferenda* należałoby postulować jednoznaczne uregulowanie kwestii udziału publiczności w posiedzeniach zdalnych lub możliwości ich publicznego transmitowania, tak aby nie pozostawiało to żadnych wątpliwości i by zewnętrzna jawność postępowania przy tego typu posiedzeniach także była zapewniona²⁹.

3.3. Posiedzenie niejawne

Jak już wspomniano powyżej, zgodnie z treścią art. 15zsz¹ ustawy COVID-19 podstawową formą rozpoznawania spraw cywilnych jest obecnie rozprawa zdalna. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest natomiast uzależnione od spełnienia dwóch przesłanek – braku możliwości przeprowadzenia posiedzenia zdalnego i po drugie nieistnienia konieczności przeprowadzenia rozprawy lub posiedzenia jawnego³⁰. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym ma zatem charakter subsydiarny w stosunku do posiedzenia zdalnego, a w dalszej kolejności także rozprawy i posiedzenia jawnego. Oznacza to, że w sytuacji, gdy sąd nie może rozpoznać sprawy na rozprawie zdalnej, wtedy powinien podjąć decyzję – czy zachodzi konieczność przeprowadzenia rozprawy lub posiedzenia jawnego, jeżeli tak, to wtedy właśnie rozprawa tradycyjna lub posiedzenie jawne powinny

---

w posiedzeniu przebywały w budynku sądu (a w zasadzie różnych sądów), zatem udział publiczności w takich posiedzeniach był jak najbardziej zapewniony. A. Kościółek, *Zasada jawności w świetle nowelizacji związanych z wykorzystaniem nowoczesnych rozwiązań technologicznych w postępowaniu cywilnym. Zagadnienia wybrane* [w:] *Zasady...*, red. D. Gil, E. Kruk, s. 33–34; Ł. Łuczak-Noworolnik, A. Żebrowska, *Przeprowadzenie rozprawy i postępowania dowodowego drogą elektroniczną – założenia, cele, przyjęte rozwiązania*, „Polski Proces Cywilny” 2018/3, s. 61 i n.; Ł. Goździaszek, *Normy informatyczne w prawie postępowania cywilnego*, „Przegląd Sądowy” 2017/2, s. 51; J. Gąsiorowski, *Ograniczenia, możliwości i funkcjonowanie sądownictwa powszechnego i stałych sądów polubownych w sprawach cywilnych podczas trwania epidemii w Polsce*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2020/2, s. 55–56.

²⁸ Por. zarządzenie nr 0210-4/21 Prezesa Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 15.02.2021 r., https://wroclaw.sa.gov.pl/container/zarzadzenia/zarzadzenie_prezesa-0210-4-21.pdf (dostęp 28.01.2022 r.); oraz zarządzenie Nr 52/2020 Prezesa Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi z 28.05.2020 r., <https://lodz.sr.gov.pl/zarzadzenie-nr-522020-prezesa-sadu-rejonowego-dla-lodziszrodmiestia-w-lodzi-z-dnia-28-maja-2020-roku,new,mg,338,340.html,6465> (dostęp 28.01.2022 r.).

²⁹ Kwestia transmitowania rozpraw staje się coraz bardziej powszechna np. w Stanach Zjednoczonych, gdzie w ramach pilotażowego programu streamowania przebiegu rozpraw 15 sądów, począwszy od lutego 2021 r., udostępnia możliwość zapoznania się z przebiegiem rozpraw, <https://www.uscourts.gov/about-federal-courts/judicial-administration/audio-streaming-pilot> (dostęp 28.01.2022 r.).

³⁰ Rozwiązanie to jest krytykowane w doktrynie, gdyż może być ono uznane za sprzeczne z zasadą jawności postępowania cywilnego oraz z zasadą publicznego rozpoznawania spraw. Uniemożliwia bowiem udział w posiedzeniu niejawnym stronom i ich pełnomocnikom, które mogą jedynie złożyć oświadczenia na piśmie, ale nie mają już możliwości zwykłej interakcji w toku rozprawy. Pozbawieni są oni również możliwości ponownego odniesienia się do stanowiska drugiej strony postępowania. J. Gołaczyński, M. Dymitruk, *Rozprawa zdalna...*, s. 687.

stanowiąc forum do rozpoznania sprawy, jeżeli nie, wtedy sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym. Wprowadzona w art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 ustawy COVID-19 możliwość rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym wpisuje się w obserwowaną już od jakiegoś czasu tendencję ustawodawcy do zwiększania roli rozpoznawania spraw na posiedzeniu niejawnym, co jak się wydaje, ma być receptą na zwiększenie sprawności postępowania. W kontekście omawianego uregulowania zwraca przede wszystkim uwagę fakt, że możliwe jest przyjęcie dwóch koncepcji w zakresie uwzględnienia wniosku strony o przeprowadzenie rozprawy, co mogłoby stanowić przesłankę negatywną rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym.

Pierwsza z koncepcji opierałaby się na założeniu, że podstawowym elementem, który powinien oceniać sąd w zakresie braku konieczności przeprowadzenia rozprawy lub posiedzenia jawnego, jest istnienie ewentualnego wniosku strony w tym zakresie. Oznaczałoby to, że sąd nie może uznać, iż przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne, jeżeli strona zgłosiła wniosek o jej przeprowadzenie. Słabością tej koncepcji jest oczywiście to, że owa reguła dotycząca obowiązku wzięcia pod uwagę wniosku strony w ramach oceny konieczności przeprowadzenia rozprawy lub posiedzenia jawnego nie została wyrażona ustawowo, czego konsekwencją jest to, że każdy sąd w sposób indywidualny może ocenić, czy taki wniosek strony wziąć jednak pod uwagę.

Druga z możliwych do przyjęcia koncepcji zakłada, że oceny, czy w sprawie nie zachodzi konieczność przeprowadzenia rozprawy lub posiedzenia jawnego, a zatem czy spełniona jest przesłanka pozytywna rozpoznania sprawy na posiedzeniu, dokonuje sąd w oderwaniu od stanowiska strony w tym zakresie. Oznacza to, że sąd może zdecydować o przeprowadzeniu posiedzenia niejawnego także wtedy, gdy strona wniosie o rozpoznanie sprawy na rozprawie³¹. Podstawowym argumentem przemawiającym za przyjęciem takiej koncepcji jest argument ze zmiany przepisów. Brak związania sądu wnioskiem strony w tym zakresie jest jednym z najistotniejszych elementów nowelizacji art. 15zsz¹ ustawy COVID-19, wprowadzonego w lipcu 2021 r. Przed nowelizacją przepis dotyczący przeprowadzenia posiedzenia niejawnego brzmiał następująco: przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia niejawnego, jeżeli uzna rozpoznanie sprawy za konieczne, zaś przeprowadzenie wymaganych przez ustawę rozprawy lub posiedzenia jawnego mogłoby wywołać nadmierne zagrożenie dla zdrowia osób w nich uczestniczących i nie można przeprowadzić ich na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, a żadna ze stron nie sprzeciwiła się przeprowadzeniu posiedzenia niejawnego w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia ich o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne; w przesyłanym zawiadomieniu należy pouczyć stronę niezastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej o prawie i terminie do złożenia sprzeciwu. Omawiany przepis w brzmieniu sprzed nowelizacji przewidywał nie tylko możliwość wniesienia przez stronę sprzeciwu w stosunku do rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym, ale także nakładał na sąd obowiązek pouczenia o tym strony niezastępowanej przez profesjonalnego pełnomocnika. Obecne brzmienie przepisu nie przewiduje już możliwości sprzeciwienia się

³¹ T. Zembrzusi, *Ograniczenia jawności...*, s. 14.

przeprowadzeniu posiedzenia niejawnego. Jeżeli zatem ustawodawca zdecydował się na usunięcie z treści przepisu takiej możliwości, to należałoby uznać, że po nowelizacji art. 15zsz¹ ustawy COVID-19, sąd nie jest związany wnioskiem strony w zakresie braku zgody na przeprowadzenie posiedzenia niejawnego.

Dodatkowym argumentem potwierdzającym drugą ze wskazanych koncepcji jest porównanie art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 ustawy COVID-19 z uregulowaniami obowiązującymi w Kodeksie postępowania cywilnego. Artykuł 148¹ k.p.c. przewidujący możliwość rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym wprost dopuszcza możliwość wniesienia przez stronę sprzeciwu. Podobnie jest w przypadku art. 374 k.p.c., który *expressis verbis* przewiduje uprawnienie strony do złożenia wniosku o przeprowadzenie rozprawy, które jest wiążące dla sądu³². Oba z przytoczonych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego charakteryzują się tym, iż wprost zawierają uprawnienie strony do sprzeciwienia się rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym. Skoro w art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 ustawy COVID-19 ustawodawca takiego uprawnienia nie przewidział, to należy z tego wnioskować, iż takie uprawnienie na mocy wskazanego przepisu stronie nie przysługuje.

Analiza argumentów przemawiających za jedną i drugą koncepcją dość jednoznacznie prowadzi do wniosku, że na mocy art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 ustawy COVID-19 stronie nie przysługuje uprawnienie do złożenia sprzeciwu wobec rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym, a w sytuacji, gdy strona taki wniosek złożyła, to nie będzie on dla sądu wiążący i będzie podlegał jego swobodnej ocenie. Takie uregulowanie trzeba ocenić w sposób jednoznacznie negatywny. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym powinno być wyjątkiem od jawnego rozpoznawania spraw, gdyż w ramach posiedzenia niejawnego dochodzi nie tylko do ograniczenia zewnętrznej jawności postępowania, ale także jego wewnętrznej jawności, co w sposób oczywisty godzi w zasadę zaufania obywateli do wymiaru sprawiedliwości³³. Rozpoznawanie sprawy na posiedzeniu niejawnym powinno być zastrzeżone wyłącznie do sytuacji, w których nie budzi żadnych wątpliwości, iż przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne³⁴. Jak się wydaje, nie można mówić

³² P. Ryłski, *Zmiany w przepisach o postępowaniu apelacyjnym w świetle modelu apelacji cywilnej*, „Polski Proces Cywilny” 2020/1, s. 133–134; M. Dziurda, *Związanie wnioskiem strony o przeprowadzenie rozprawy apelacyjnej w postępowaniu uproszczonym*, „Monitor Prawniczy” 2021/19, s. 1034.

³³ Kwestia ta była podkreślana w orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego, który wskazał, że przez wymóg jawnego rozpatrzenia sprawy należy rozumieć obowiązek zapewnienia publiczności możliwości wstępu na rozprawę sądową. Wyrok TK z 11.06.2002 r., SK 5/02, OTK-A 2002/4, poz. 41.

³⁴ Przed wejściem w życie ustawy z 2.07.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804) ustawodawca dość szeroko regulował kwestię możliwości rozpoznawania spraw gospodarczych na posiedzeniu niejawnym. Rozwiązanie to było poddawane znacznej krytyce, gdyż ograniczało prawo przedsiębiorców do jawnego rozpoznania sprawy, co skutkowało naruszeniem ich prawa do sądu. Przed nowelizacją przepis ten przewidywał dwie niezależne od siebie podstawy do wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym. Pierwszą, gdy pozwany uznał powództwo, i drugą, gdy po złożeniu przez strony pism i dokumentów sąd uznał, że sprawa jest dostatecznie wyjaśniona do stanowczego rozstrzygnięcia. Na skutek wspomnianej wyżej krytyki doszło do uchylecia drugiej z przesłanek do wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym. Co jednak istotne, obecna sytuacja prawna jest w zasadzie odzwierciedleniem tej, która istniała przed nowelizacją z lipca 2004 r., przy czym wtedy regulacje te odnosiły się wyłącznie do spraw gospodar-

o sytuacji, w której brak jest wątpliwości co do przeprowadzenia posiedzenia niejawnego w sytuacji, gdy strona sprzeciwiła się jego przeprowadzeniu. *De lege ferenda* należałoby postulować przywrócenie uprawnienia strony do sprzeciwienia się rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym, choć jak się wydaje, powinno postawić się nawet dalej idący postulat o ograniczenie rozpoznawania spraw na posiedzeniu niejawnym wyłącznie do tych sytuacji, które objęte są dyspozycją art. 148¹ k.p.c., a nie poprzez posłużenie się klauzulą generalną do wszystkich tych sytuacji, gdy sąd uznaje, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne.

Dodatkowo ustawodawca przewidział jeszcze jedną możliwość rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym. Dotyczy ona sytuacji uregulowanej w art. 15zszs² ustawy COVID-19, czyli możliwości wydania orzeczenia na posiedzeniu niejawnym, jeżeli postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone w całości. Dodatkowo, w takiej sytuacji, przed wydaniem orzeczenia sąd może wydać orzeczenie na posiedzeniu niejawnym po uprzednim odebraniu od stron lub uczestników postępowania stanowisk na piśmie. Uregulowanie to zdaje się nie budzić większych wątpliwości.

4. Odstąpienie od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego

Przeprowadzone powyżej rozważania jednoznacznie potwierdzają, że rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym lub na rozprawie tradycyjnej ma charakter subsydiarny w stosunku do rozpoznania sprawy na rozprawie zdalnej, która to jest podstawowym forum rozpoznawania spraw cywilnych w czasach pandemii COVID-19³⁵. W tym kontekście powstaje pytanie będące podstawą niniejszych rozważań – to jest, czy przed wyznaczeniem rozprawy tradycyjnej, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego konieczne

---

czych, a obecnie odnoszą się do wszystkich rodzajów spraw. Art. 148¹ k.p.c. jest odzwierciedleniem pierwszej części art. 479¹⁷ k.p.c., w brzmieniu obowiązującym przed 5.02.2005 r., dotyczącego możliwości wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym, gdy doszło do uznania powództwa. Natomiast art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 3 oraz art. 15zszs² ustawy COVID-19 są odzwierciedleniem drugiej części art. 479¹⁷ k.p.c., w brzmieniu obowiązującym przed 5.02.2005 r. Z powyższego wynika, że obecnie ustawodawca nie wziął pod uwagę podnoszonych już w tamtym czasie zarzutów co do wadliwości drugiej części art. 479¹⁷ k.p.c., które doprowadziły do jego późniejszego uchylenia, skoro zdecydował się na wprowadzenie do porządku prawnego przepisów, które swoją treścią w zasadzie odpowiadają temu uchylonemu ponad 17 lat temu przepisowi, rozszerzając jednocześnie zakres jego zastosowania nie tylko do spraw gospodarczych, ale do wszystkich rodzajów spraw. P. Ryłski, T. Zembrzusi, *Rozpoznanie spraw cywilnych na posiedzeniu niejawnym*, „Przegląd Sądowy” 2006/6, s. 91; R. Flejszar, *Wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu w sprawach gospodarczych*, „Prawo Spółek” 2003/10, s. 40; M. Mączyński, *Ograniczenie prawa podmiotów gospodarczych do sądu*, „Państwo i Prawo” 2000/5, s. 61. Na kwestię podobieństwa między art. 148¹ k.p.c. a dawnym art. 479¹⁷ k.p.c. wskazuje H. Frąckowiak, podnosząc, że art. 479¹⁷ k.p.c. był wzorem dla art. 148¹ k.p.c. H. Frąckowiak, *Prekluzja zarzutu uchybienia przez sąd przepisom postępowania w kontekście orzekania na posiedzeniu niejawnym w trybie art. 148¹ KPC* [w:] *Ars in vita. Ars in iure. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018, s. 34.

³⁵ A. Skorupka, *E-rozprawa i zmiany w sposobie procedowania w tarczy 3.0*, LEX 2020.

jest odstąpienie przez sąd od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego na podstawie art. 15zsz¹ ustawy COVID-19? Dodatkowo jeżeli odpowiedź na to pytanie miałaby być twierdząca, to należałoby rozważyć kwestię formy podjęcia przez sąd decyzji o przeprowadzeniu rozprawy tradycyjnej, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego i zakomunikowania tej decyzji stronom postępowania.

Wątpliwości w tym zakresie są zdecydowanie większe w odniesieniu do kwestii przeprowadzenia rozprawy lub posiedzenia jawnego, gdyż w odniesieniu do posiedzenia niejawnego ustawodawca zdaje się wprost wskazywać na konieczność podjęcia działania przez sąd w celu przeprowadzenia posiedzenia niejawnego. Zgodnie z art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 ustawy COVID-19 przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia niejawnego, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne. Jak się wydaje, zarządzenie przewodniczącego jest sposobem rozstrzygnięcia o przeprowadzeniu posiedzenia niejawnego³⁶. Sformułowanie to jednak może być także interpretowane w taki sposób, że sąd musi w tym przedmiocie wydać rozstrzygnięcie, jednak niekoniecznie musi zrobić to w formie zarządzenia, ale może zrobić to także w formie postanowienia, o czym będzie jeszcze mowa poniżej³⁷.

Wydaje się, że w odniesieniu do wskazanego powyżej problemu rozważenia wymagają cztery koncepcje:

- 1) sąd nie musi odstępować od wyznaczenia posiedzenia zdalnego przed wyznaczeniem rozprawy tradycyjnej, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego, gdyż każde ze wskazanych rodzajów posiedzeń stanowi równoważne forum rozpoznawania spraw cywilnych;
- 2) sąd musi odstąpić od wyznaczenia posiedzenia zdalnego przed wyznaczeniem rozprawy tradycyjnej, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego, przy czym sąd wydaje w tym przedmiocie postanowienie lub wydawane jest w tym przedmiocie zarządzenie przez przewodniczącego;
- 3) sąd musi odstąpić od wyznaczenia posiedzenia zdalnego przed wyznaczeniem rozprawy tradycyjnej, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego, przy czym sąd nie wydaje w tym przedmiocie orzeczenia, a jedynie zawiadamia strony o tym fakcie;

³⁶ W doktrynie wyrażany jest pogląd, że ilekroć w przepisach ustawodawca posługuje się pojęciami „zarządzenie”, „zarządzi”, „zarządzić”, wtedy właściwym sposobem na załatwienie danej kwestii jest wydanie zarządzenia. K. Piasecki [w:] *System prawa procesowego cywilnego. Postępowanie rozpoznawcze przed sądem pierwszej instancji*, red. Z. Resich, Wrocław 1987, s. 269; W. Siedlecki, *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1966, s. 297 i n.; S. Lizer, *Zarządzenia według kodeksu postępowania cywilnego*, „Nowe Prawo” 1969/7, s. 967 i n.; S. Lizer, *W kwestii zarządzeń sądu w postępowaniu cywilnym*, „Nowe Prawo” 1973/7–8, s. 1091 i n.

³⁷ W doktrynie postępowania cywilnego z okresu międzywojennego wyrażany był pogląd, że choć w części przepisów ustawodawca posługiwał się pojęciem „sąd zarządza” (przy czym podkreślenia wymaga tutaj, że chodziło o zarządzenia sądu, a nie przewodniczącego), to pomimo użycia tej nazwy, sąd powinien w takiej sytuacji wydać postanowienie. J.J. Litauer, *Forma i typy orzeczeń sądowych w kodeksie postępowania cywilnego*, „Przegląd Prawa i Administracji im. Ernesta Tilla, Rozprawy i zapiski literackie” 1931; K. Schulbaum, *O postanowieniach i zarządzeniach w k.p.c.*, „Głos Prawa” 1933/6, s. 290.

- 4) sąd musi odstąpić od wyznaczenia posiedzenia zdalnego przed wyznaczeniem rozprawy tradycyjnej, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego, przy czym nie zawiadamia stron o tym fakcie, a strony otrzymują informację w tym zakresie z czynności dokonywanych przez sąd.

Każda z prezentowanych powyżej koncepcji ma pewne wady, z tego też względu zostaną one szerzej omówione, tak aby na podstawie przedstawionych argumentów możliwe było opowiedzenie się za tą najbardziej przekonywującą.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do pierwszej z zaprezentowanych koncepcji, która zakładałaby, że sąd nie musi odstępować od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego, jeżeli zamierza przeprowadzić rozprawę tradycyjną lub posiedzenie jawne. Argumentem za przyjęciem tej koncepcji miałyby być również dopuszczalność prowadzenia spraw mieszanych, gdzie jedna ze stron będzie uczestniczyła w posiedzeniu zdalnie, a druga w siedzibie sądu³⁸. Rozwiązanie polegające na prowadzeniu posiedzeń mieszanych nie znajduje jednak oparcia normatywnego. Natomiast wskazana koncepcja możliwa byłaby do przyjęcia wyłącznie w sytuacji, gdyby jedna z regulacji nie miała charakteru podstawowego, a zatem posiedzenie zdalne, rozprawa tradycyjna, posiedzenie jawne lub posiedzenie niejawne stanowiłyby na podstawie art. 15zsz¹ ustawy COVID-19 równoważne forum rozpoznawania spraw cywilnych, a sądowi pozostawiano by dyskrecjonalną możliwość wyboru w tym zakresie. Artykuł 15zsz¹ ustawy COVID-19 jednoznacznie jednak wskazuje, że rozpoznanie sprawy na posiedzeniu zdalnym ma charakter podstawowy, a odstąpić od tego forum rozpoznawania sprawy można wyłącznie w sytuacji, gdy zachodzą szczególne przesłanki opisane w treści tego przepisu. Z tego też względu należy odrzucić pierwszą ze wskazanych koncepcji.

Wszystkie pozostałe koncepcje oparte są na założeniu, że sąd musi odstąpić od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego, jeżeli zamierza przeprowadzić rozprawę tradycyjną, posiedzenie jawne lub posiedzenie niejawne. Wynika to przede wszystkim z faktu, że w przypadku rozpoznawania sprawy na rozprawie tradycyjnej, posiedzeniu jawnym lub posiedzeniu niejawnym konieczne jest stwierdzenie przez sąd, że zachodzą przesłanki szczególne uzasadniające rozpoznanie sprawy właśnie na rozprawie tradycyjnej, posiedzeniu jawnym lub posiedzeniu niejawnym. Sąd w przypadku stwierdzenia istnienia tych przesłanek musi odstąpić od stosowania reguły o charakterze podstawowym, czyli rozpoznawania spraw na posiedzeniu zdalnym. Do rozstrzygnięcia pozostaje jednak kwestia, w jaki sposób sąd powinien podjąć decyzję w tym zakresie oraz czy i w jaki sposób sąd powinien ten fakt odstąpienia od stosowania posiedzenia zdalnego zakomunikować stronom postępowania.

Wśród koncepcji opierających się na założeniu, że sąd odstępuje od rozpoznania sprawy na posiedzeniu zdalnym, pierwszą jest koncepcja opierająca się na założeniu, że odstępując od rozpoznania sprawy na posiedzeniu zdalnym, sąd powinien wydać w tym przedmiocie postanowienie lub też przewodniczący powinien wydać zarządzenie. Wynika

³⁸ M. Biała, *Rozprawy zdalne w postępowaniu cywilnym*, LEX 2021; A. Szkurłat, *E-rozprawa i posiedzenia niejawne w postępowaniu cywilnym w świetle przepisów Tarczy 3.0 – odpowiedzi na pytania*, LEX 2020.

ona z faktu, że za każdym razem, kiedy sąd lub przewodniczący podejmuje decyzję o charakterze władczym, a taką decyzją jest niewątpliwie odstępianie od podstawowego forum rozpoznania sprawy, jakim jest posiedzenie zdalne, musi wydać orzeczenie lub zarządzenie³⁹. Niewątpliwie orzeczenie to nie będzie miało charakteru merytorycznego, tylko będzie dotyczyło kwestii proceduralnej, a zatem w grę mogłoby wchodzić wyłącznie wydanie przez sąd postanowienia lub zarządzenia⁴⁰.

W pierwszej kolejności rozważenia wymaga kwestia wydania przez sąd postanowienia. Takie postanowienie nie byłoby postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie⁴¹. Nie przysługiwałoby na nie zażalenie, gdyż ustawodawca nie zdecydował się na rozszerzenie katalogu postanowień zaskarżanych zażaleniem na podstawie art. 394 lub 394¹ k.p.c. o postanowienie w przedmiocie odstąpienia od rozpoznania sprawy na posiedzeniu zdalnym. Gdyby zatem przyjąć wskazaną koncepcję, postanowienie o odstąpieniu od rozpoznania sprawy na posiedzeniu zdalnym zaliczane byłoby zatem do kategorii postanowień, które nie są zaskarżalne zażaleniem, a które ewentualnie mogłoby podlegać kontroli w postępowaniu apelacyjnym na podstawie art. 380 k.p.c. Takie postanowienie byłoby jednak wykonalne, gdyż jego skutkiem byłoby właśnie przeprowadzenie rozprawy, posiedzenia niejawnego lub posiedzenia jawnego⁴². Żaden z tych argumentów nie przesądza o tym,

³⁹ A. Miączyński, *Struktura i funkcja orzeczeń w sprawach cywilnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1971/51, s. 140.

⁴⁰ Kwestia możliwości podjęcia przez sąd decyzji w formie zarządzenia była przedmiotem dość szerokiej dyskusji w doktrynie postępowania cywilnego, a której początek, jak się wydaje, dały poglądy M. Walińskiego. M. Waliński, *Polskie prawo procesowe. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947, s. 335. Choć, jak się wydaje, w sytuacji, gdy decyzja podejmowana jest przez sąd, przyjmuje postać postanowienia, jeżeli natomiast podejmowana jest przez przewodniczącego przyjmuje postać zarządzenia. W. Broniewicz, *W kwestii zarządzeń sądu w postępowaniu cywilnym*, „Nowe Prawo” 1972/7–8, s. 128 i n.; W. Broniewicz, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19.03.1969 r.*, I CZ 106/68, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1980, poz. 121; W. Broniewicz, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10.11.1970*, II CZ 139/70, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1971, poz. 178. Odmiennie kwestię tę postrzega S. Lizer. S. Lizer, *W kwestii zarządzeń...*, s. 1091 i n.; S. Lizer, *Zarządzenia...*, s. 967 i n.

⁴¹ Postanowieniami kończącymi postępowanie w sprawie są postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku w danej instancji, względnie zamykające drogę do jego uprawomocnienia się. W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2016, s. 300. W doktrynie podaje się, że za postanowienia kończące postępowanie w sprawie uznaje się takie postanowienia, które: nie pozwalają na merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, a nieco inaczej – zamykają drogę do wydania wyroku; kończą postępowanie główne, czyli dotyczą istoty sprawy, przedmiotu dochodzonych żądań, przedmiotu sporu; dotyczą całości sprawy (poddanej pod osąd), stanowią ostatecznie orzeczenie zapadające w konkretnym procesie, którego wydanie nie pozwala na dalsze kontynuowanie postępowania. R. Obrębski, *Pojęcie postanowień kończących postępowanie w sprawach cywilnych*, „Przegląd Sądowy” 1999/11–12, s. 128 wraz z przywołaną tam literaturą.

⁴² W doktrynie przyjmuje się pogląd, że wszystkie postanowienia o charakterze proceduralnym nadają się do wykonania. A. Góra-Błaszczkowska, *Kilka uwag na temat wykonalności i skuteczności postanowień sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2004/2, s. 61.

by wydanie postanowienia w tym przedmiocie było niemożliwe⁴³. Nie przesądza o tym również fakt, że ustawodawca nie zdecydował się na wskazanie wprost, że rozstrzygnięcie w tym przedmiocie powinno nastąpić w drodze postanowienia. Regulacja kwestii wydawania postanowień w Kodeksie postępowania cywilnego jest na tyle ogólna, że nie stoi na przeszkodzie wydaniu postanowienia w takiej sytuacji. Jest ono formą mniej solenną, przeznaczoną do rozstrzygania kwestii dotyczących samego postępowania oraz wszelkich zagadnień wпадkowych, powstałych w toku postępowania sądowego⁴⁴. Przedmiotem postanowienia jest zastosowanie określonej normy prawa procesowego⁴⁵. Przykładem takiej czynności wпадkowej jest np. przekazanie sprawy pomiędzy wydziałami tego samego sądu⁴⁶. Jak się więc wydaje, wydanie postanowienia w przedmiocie odstąpienia od rozpoznania sprawy na posiedzeniu zdalnym jest rozwiązaniem jak najbardziej uzasadnionym i pożądanym. Co więcej, mogłoby się wydawać, że rozstrzygnięcie w tym przedmiocie w formie postanowienia będzie także narzędziem, które zmusi sąd do wykazania, dlaczego uważa, że rozpoznanie sprawy na rozprawie jest konieczne lub dlaczego nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne w przypadku posiedzenia niejawnego. Postanowienie w przedmiocie odstąpienia od rozpoznania sprawy na posiedzeniu zdalnym, z racji tego, że nie podlega zaskarżeniu zażaleniem, nie będzie jednak uzasadniane na podstawie art. 357 § 2¹ k.p.c. Oczywiście wadą tej koncepcji jest brak jednoznacznej podstawy normatywnej dla sądu do wydania postanowienia w tym przedmiocie.

Ze względu na literalną treść art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 ustawy COVID-19 na pierwszy plan wysuwa się możliwość wydania przez przewodniczącego zarządzenia w przedmiocie rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym⁴⁷. Mając na uwadze to, że w przypadku rozpoznawania przez sąd sprawy na posiedzeniu niejawnym konieczne jest wydanie za-

⁴³ Co więcej, poglądy doktryny wskazują na to, że choć przepisy często w dość nieprecyzyjny sposób określają, jaką formę powinna przybrać wypowiedź sądu, to jednak zasadniczą formą podjęcia decyzji przez sąd powinno być postanowienie. E. Gapska, *Czynności decyzyjne sądów w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010, s. 56.

⁴⁴ T. Ereciński [w:] P. Grzegorzczak, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, K. Weitz, T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016, komentarz do art. 354.

⁴⁵ A. Góra-Błaszczkowska, *Redagowanie postanowień wydawanych w procesie cywilnym*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2007/4, s. 100.

⁴⁶ Uchwała SN (7 – zasada prawna) z 14.03.1989 r., III PZP 45/88, OSNC 1989/11, poz. 167; uchwała SN z 22.07.1994 r., III CZP 87/94, OSNC 1995/1, poz. 5; J. Gudowski, *Przegląd orzecznictwa z zakresu prawa cywilnego procesowego (za II półrocze 1994 r.)*, „Przegląd Sądowy” 1998/4, s. 82–84. Odmienne stanowisko w tym zakresie zajmuje R. Obrębski, który w oparciu o Regulamin urzędowania sądów powszechnych przyjmuje, że rozstrzygnięcie w przedmiocie przekazania sprawy pomiędzy wydziałami tego samego sądu powinno nastąpić na podstawie zarządzenia przewodniczącego. R. Obrębski, *Procesowe skutki błędnej oceny charakteru sprawy cywilnej na przykładzie spraw gospodarczych*, „Przegląd Sądowy” 1995/7–8, s. 76 i n.

⁴⁷ M. Koralewski wskazuje, że rozstrzygnięcie w przedmiocie przeprowadzenia posiedzenia niejawnego następuje właśnie w formie zarządzenia przewodniczącego. M. Koralewski, *Zmiany w postępowaniach sądowych w związku z epidemią COVID-19*, LEX 2021.

zarządzenia przez przewodniczącego, możliwe byłoby przyjęcie, że w sposób analogiczny należy postąpić przy odstąpieniu od posiedzenia zdalnego na rzecz rozprawy lub posiedzenia jawnego. Możliwe byłoby przyjęcie, że pomimo braku literalnego wskazania w treści art. 15zsz¹ ustawy COVID-19 w sytuacji odstąpienia od posiedzenia zdalnego na rzecz rozprawy lub posiedzenia jawnego, w takiej sytuacji także konieczne byłoby wydanie zarządzenia. Wynikać miałyby to z faktu, że zarządzenia są formą rozstrzygnięć, które dotyczą zewnętrznego toku postępowania i mają zapewnić sprawny technicznie jego przebieg⁴⁸. Wątpliwe jednak pozostaje, czy takie zarządzenie będzie podlegało doręczeniu stronom, a więc strona i tak nie będzie miała realnej możliwości dowiedzenia się o wydaniu przez sąd takiego zarządzenia⁴⁹.

Trzecia z możliwych koncepcji zakłada, że w sytuacji, gdy sąd odstępuje od posiedzenia zdalnego, nie jest w tym zakresie niezbędna decyzja sądu, która byłaby uzewnętrzniana w formie orzeczenia lub zarządzenia. W takiej sytuacji sąd w oparciu o przesłanki opisane w art. 15zsz¹ ustawy COVID-19 podejmowałby decyzję o odstąpieniu od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego, a następnie decyzję, czy rozpoznać sprawę na rozprawie, posiedzeniu jawnym lub posiedzeniu niejawnym. Przy czy w ramach tej koncepcji moglibyśmy wyróżnić dwa warianty zachowania sądu. Pierwszy, w którym sąd informowałby strony o podjętej przez siebie decyzji i forum rozpoznania sprawy np. w formie zawiadomienia stron o tym fakcie, oraz drugi, w którym po podjęciu decyzji sąd przystąpiłby do dokonywania czynności i to właśnie z dokonanych przez sąd czynności strona dowiadywałby się o sposobie procedowania w jej sprawie. Argumentem, który mógłby przesądzać za przyjęciem takiej koncepcji, jest przede wszystkim dotychczasowa praktyka rozpoznawania przez sądy spraw na posiedzeniu niejawnym na podstawie art. 148¹ i 374 k.p.c. W przypadku przytoczonych przepisów, podobnie jak w przypadku art. 15zsz¹ ustawy COVID-19, sąd musi dokonać oceny, czy spełnione są przesłanki uzasadniające odstąpienie od normy ogólnej, czyli rozpoznania sprawy na rozprawie. Jeżeli sąd stwierdzi, że te przesłanki są spełnione, podejmuje decyzję o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym i nie informuje o tym strony, która dowiaduje się, że jej sprawa została rozpoznana na posiedzeniu niejawnym w następstwie czynności sądu np. doręzonego jej wyroku wydanego na posiedzeniu niejawnym. Co istotne, w przypadku posiedzenia niejawnego prowadzonego na podstawie art. 148¹ i 374 k.p.c. ustawodawca nie wskazuje wprost, że do przeprowadzenia posiedzenia niejawnego konieczne jest wydanie zarządzenia, tak ja ma to miejsce w przypadku art. 15zsz¹ ustawy COVID-19. Dodatkowo, jak wskazuje się w doktrynie, powszechna stała się praktyka, że sądy nie wydają zarządzeń, co dodatkowo potwierdza, że sąd z dużą dozą prawdopodobieństwa nie rozstrzygnie o odstąpieniu od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego w tej postaci⁵⁰.

⁴⁸ A. Miączyński, *Struktura...*, s. 141.

⁴⁹ Odminną tezę stawia M. Biała, która wskazuje co prawda, że przewodniczący powinien wydać postanowienie o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym, jednak postanowienie to będzie podlegało doręczeniu stronom postępowania. M. Biała, *Rozpoznawanie spraw cywilnych na posiedzeniach niejawnych w świetle przepisów kpc oraz tzw. tarcz antykryzysowych*, LEX 2021.

⁵⁰ F. Zedler, *Zmiana rozumienia terminu „zarządzenie” występującego w Kodeksie postępowania cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 2020/3, s. 608.

Wydaje się zatem, że dotychczasowa praktyka wskazuje, że sądy nie będą informowały strony o tym, że zdecydowały się na odstąpienie od posiedzenia zdalnego, tylko będą od razu przystępowały do przeprowadzenia rozprawy tradycyjnej, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego. Przy czym z punktu widzenia norm o charakterze konstytucyjnym, europejskim oraz konwencyjnym, gwarantujących prawo do rzetelnego i sprawiedliwego procesu sądowego, należałoby raczej opowiedzieć się za koncepcją rozstrzygnięcia w tym przedmiocie przez sąd postanowieniem. W takiej sytuacji postanowienie w tym przedmiocie, jeżeli zostałoby wydane na posiedzeniu jawnym, podlegałoby ogłoszeniu, a gdyby zostało wydawane na posiedzeniu niejawnym, doręczeniu stronie na podstawie art. 357 k.p.c. W takiej sytuacji strona na tym etapie postępowania nie miałaby co prawda możliwości dowiedzenia się, dlaczego sąd podjął decyzję o odstąpieniu od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego, ze względu na brak konieczności uzasadnienia takiego postanowienia, to jednak z całą pewnością dochowane zostałyby standardy informacyjne, gdyż strona miałaby pewność, w jaki sposób będzie rozpoznawana jej sprawa. W przypadku skrajnych sytuacji mogłaby w oparciu o art. 381 k.p.c. podnieść tę kwestię również w apelacji.

5. Uwagi podsumowujące

Konkludując, pomimo upływu prawie 2 lat od początku pandemii COVID-19 wprowadzone przez ustawodawcę rozwiązania dotyczące funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w czasach pandemii COVID-19 nadal budzą daleko idące wątpliwości. Niewątpliwie należy w sposób pozytywny ocenić decyzję ustawodawcy, by podstawowym forum rozpoznawania spraw cywilnych było posiedzenie zdalne. Zastrzeżenie, jakie pojawia się w tym zakresie, to kwestia zapewnienia dostępu publiczności do tego typu posiedzeń. Z tego też względu należałoby postulować wprowadzenie regulacji o charakterze ustawowym, która unormowałaby to zagadnienie w odniesieniu do wszystkich sądów, a nie pozostawiała te kwestie do uregulowania niejednokrotnie różnym zarządzeniom prezesów sądów. Jednocześnie w sytuacji, gdy ze względu na istnienie szczególnych przesłanek sąd będzie decydował o odstąpieniu od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego na rzecz rozprawy, posiedzenia jawnego lub posiedzenia niejawnego, z punktu widzenia art. 15zsz¹ ustawy COVID-19 powinien wydać w tym przedmiocie postanowienie. Dotychczasowa praktyka wymiaru sprawiedliwości zdaje się jednak przemawiać za innym rozwiązaniem – wydaniem przez przewodniczącego zarządzenia lub wręcz decyzji o charakterze nieformalnym, o czym strony nie są informowane. Strona o sposobie rozpoznania jej sprawy dowie się dopiero z czynności dokonanych przez sąd, niejednokrotnie z wydanego wyroku kończącego postępowanie w sprawie (np. w przypadku rozprawy lub posiedzenia jawnego – z zawiadomienia o prowadzonej rozprawie lub posiedzeniu, a w przypadku posiedzenia niejawnego – z wyroku wydanego na takim posiedzeniu).

Abstract***The need to refrain from holding a remote hearing if a hearing or a public hearing is scheduled in the times of COVID-19⁵¹***

Jakub Płaziuk – assistant, Institute of Law, Faculty of Law and Administration, University of Silesia in Katowice, Poland

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7613-9963>

The beginning of the pandemic caused chaos and almost complete cessation of the judiciary, which, like other areas of social life, faced the need to deal with an unprecedented situation. The restoration of the functioning of the judiciary was related to the introduction of regulations governing its functioning at this difficult time. After almost two years of being in force, these regulations have undergone several changes and are still in force today. The most important issue relating to the functioning of the judiciary in times of a pandemic is the regulation of the conduct of court hearings. The legislator has decided to give priority to remote hearings. The applicable regulations, in special cases, allow the court to refrain from conducting a remote hearing and to conduct a hearing in open court or a closed session. Against this background, an important issue emerges whether the court must refrain from holding a remote hearing, and if so, in what form it should be done. As part of the considerations, the issue of the need for the court to withdraw from holding a closed session is discussed, and the form in which it should take place is proposed.

Keywords: *justice in times of the COVID-19 pandemic, principle of openness, confidentiality of proceedings, remote session*

Bibliografia/References

Biała M., *Rozpoznawanie spraw cywilnych na posiedzeniach niejawnych w świetle przepisów kpc oraz tzw. tarcz antykryzysowych*, LEX 2021.

Biała M., *Rozprawy zdalne w postępowaniu cywilnym*, LEX 2021.

Bieliński A., *Informatyzacja: czym jest, dokąd prowadzi, czy możemy się bez niej obejść? Ogólne rozważania w związku z informatyzacją cywilnego postępowania rozpoznawczego i egzekucyjnego [w:] Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, M. Tomalak, Warszawa 2017.

Broniewicz W., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19.03.1969 r., I CZ 106/68*, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1980, poz. 121.

⁵¹ This article was written by the University of Silesia in Katowice scholar as part of the implementation of the grant entitled “Impact of the COVID-19 pandemic on the justice system. Case study and suggested solutions” from the NAWA program intervention grants no. BPN/GIN/2021/1/00006/U/00001 (number UN-2105-001).

- Broniewicz W., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10.11.1970, II CZ 139/70*, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1971, poz. 178.
- Broniewicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2016.
- Broniewicz W., *W kwestii zarządzeń sądu w postępowaniu cywilnym*, „Nowe Prawo” 1972/7–8.
- Dąbkowski P., *Zasada jawności w dawnym prawie polskim*, Lwów 1937.
- Dziurda M., *Związanie wnioskiem strony o przeprowadzenie rozprawy apelacyjnej w postępowaniu uproszczonym*, „Monitor Prawniczy” 2021/19.
- Ereciński T. [w:] P. Grzegorzczak, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, K. Weitz, T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Jawność zewnętrzna procesu cywilnego – wizja przyszłości* [w:] *Zasady postępowania sądowych w perspektywie ostatnich nowelizacji*, red. D. Gil, E. Kruk, Lublin 2016.
- Flejszar R., *Wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu w sprawach gospodarczych*, „Prawo Spółek” 2003/10.
- Frąckowiak H., *Prekluzja zarzutu uchybienia przez sąd przepisom postępowania w kontekście orzekania na posiedzeniu niejawnym w trybie art. 148¹ KPC* [w:] *Ars in vita. Ars in iure. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018.
- Gajda-Roszczyńska K., *Zasada jawności w postępowaniu cywilnym*, „Iustitia” 2013/1.
- Gapska E., *Bieg postępowania w sprawach cywilnych w czasie epidemii. Cz. I – sprawy pilne*, „Monitor Prawniczy” 2020/17.
- Gapska E., *Czynności decyzyjne sądów w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010.
- Garlicki L., *Przesłanki ograniczania konstytucyjnych praw i wolności (na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego)*, „Państwo i Prawo” 2001/10.
- Gąsiorowski J., *Ograniczenia, możliwości i funkcjonowanie sądownictwa powszechnego i stałych sądów polubownych w sprawach cywilnych podczas trwania epidemii w Polsce*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2020/2.
- Gołaczyński J., Kotecka-Kral S., *Elektronizacja pism procesowych, doręczeń i posiedzeń jawnych w postępowaniu cywilnym w okresie pandemii COVID-19*, „Polski Proces Cywilny” 2020/4.
- Gołaczyński J., Zalesińska A., *Nowe technologie w sądach na przykładzie wideokonferencji i składania pism procesowych i doręczeń elektronicznych w dobie pandemii COVID-19*, „Monitor Prawniczy” 2020/12.
- Gołaczyński J., Dymitruk M., *Rozprawa zdalna i doręczenia elektroniczne w dobie pandemii COVID-19 po wejściu w życie nowelizacji z 28.5.2021 r.*, „Monitor Prawniczy” 2021/13.
- Goździaszek Ł., *Normy informatyczne w prawie postępowania cywilnego*, „Przegląd Sądowy” 2017/2.
- Góra-Błaszczkowska A., *Kilka uwag na temat wykonalności i skuteczności postanowień sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2004/2.
- Góra-Błaszczkowska A., *Redagowanie postanowień wydawanych w procesie cywilnym*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2007/4.
- Grzegorzczak P., Weitz K. [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
- Gudowski J., *Przegląd orzecznictwa z zakresu prawa cywilnego procesowego (za II półrocze 1994 r.)*, „Przegląd Sądowy” 1998/4.
- Koralewski M., *Zmiany w postępowaniach sądowych w związku z epidemią COVID-19*, LEX 2021.
- Kostro M., *Udział czynnika społecznego w wymiarze sprawiedliwości jako realizacja zasady publiczności*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016/21.

- Kościółek A., *Jawność posiedzeń sądowych w postępowaniu cywilnym w dobie pandemii COVID-19*, „Przegląd Sądowy” 2021/5.
- Kościółek A., *Regulacja prawna apelacji w świetle nowelizacji KPC*, „Monitor Prawniczy” 2019/21.
- Kościółek A., *Rozpoznawanie spraw cywilnych na posiedzeniu niejawnym* [w:] *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. M. Tomalak, Warszawa 2017.
- Kościółek A., *Zasada jawności w świetle nowelizacji związanych z wykorzystaniem nowoczesnych rozwiązań technologicznych w postępowaniu cywilnym. Zagadnienia wybrane* [w:] *Zasady postępowań sądowych w perspektywie ostatnich nowelizacji*, red. D. Gil, E. Kruk, Lublin 2016.
- Kulski R., *Wpływ stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 na postępowanie cywilne*, „Monitor Prawniczy” 2020/9.
- Litauer J.J., *Forma i typy orzeczeń sądowych w kodeksie postępowania cywilnego*, „Przegląd Prawa i Administracji im. Ernesta Tilla, Rozprawy i zapiski literackie” 1931.
- Litowski J., *Ograniczenie jawności postępowania cywilnego z uwagi na stan epidemii wywołany wirusem COVID-19*, „Monitor Prawniczy” 2021/2.
- Lizer S., *W kwestii zarządzeń sądu w postępowaniu cywilnym*, „Nowe Prawo” 1973/7–8.
- Lizer S., *Zarządzenia według kodeksu postępowania cywilnego*, „Nowe Prawo” 1969/6.
- Łabno A., *Ograniczenie wolności i praw człowieka na podstawie art. 31 Konstytucji III RP* [w:] *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, red. B. Banaszak, A. Preisner, Warszawa 2002.
- Łazarska A., *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012.
- Łuczak-Noworolnik L., Żebrowska A., *Przeprowadzenie rozprawy i postępowania dowodowego drogą elektroniczną – założenia, cele, przyjęte rozwiązania*, „Polski Proces Cywilny” 2018/3.
- Mączyński M., *Ograniczenie prawa podmiotów gospodarczych do sądu*, „Państwo i Prawo” 2000/5.
- Mendrek A., *Wyrokowanie na posiedzeniu niejawnym – zagadnienia wybrane* [w:] *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, M. Tomalak, Warszawa 2017.
- Miączyński A., *Struktura i funkcja orzeczeń w sprawach cywilnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1971/51.
- Miszewski W., *Jawność w procesie cywilnym w związku z przepisami kodeksu postępowania cywilnego*, „Nowy Proces Cywilny” 1933/1.
- Obrębski R., *Pojęcie postanowień kończących postępowanie w sprawach cywilnych*, „Przegląd Sądowy” 1999/11–12.
- Obrębski R., *Procesowe skutki błędnej oceny charakteru sprawy cywilnej na przykładzie spraw gospodarczych*, „Przegląd Sądowy” 1995/7–8.
- Piasecki K. [w:] *System prawa procesowego cywilnego. Postępowanie rozpoznawcze przed sądem pierwszej instancji*, red. Z. Resich, Wrocław 1987.
- Pilitowski B., Kociołowicz-Wiśniewska B., *Raport z przestrzegania w Polsce zasady jawnego procesu i publicznego ogłoszenia wyroku w czerwcu 2020 r.*, <https://courtwatch.pl/wp-content/uploads/2020/08/FCWP-Monitoring-jawno%C5%9Bci-2020-06-25-v.1.1.pdf> (dostęp 2.12.2021 r.).
- Richter M., *O ustność i jawność*, „Głos Prawa” 1924/5.
- Rylski P., Zembrzusi T., *Rozpoznanie spraw cywilnych na posiedzeniu niejawnym*, „Przegląd Sądowy” 2006/6.
- Rylski P., *Zmiany w przepisach o postępowaniu apelacyjnym w świetle modelu apelacji cywilnej*, „Polski Proces Cywilny” 2020/1.

- Schulbaum K., *O postanowieniach i zarządzeniach w k.p.c.*, „Głos Prawa” 1933/6.
- Siedlecki W., *Uchybienia procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1971.
- Siedlecki W., *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1966.
- Skibińska M., *Artykuł 148¹ k.p.c. jako przykład odformalizowania postępowania cywilnego* [w:] *W kierunku odformalizowania postępowania sądowego*, red. D. Gil, Lublin 2017.
- Skibińska M., *Nowe technologie w służbie zasad jawności i ustności w postępowaniu cywilnym* [w:] *Zasady postępowania sądowych w perspektywie ostatnich nowelizacji*, red. D. Gil, E. Kruk, Lublin 2016.
- Skibińska M., *Rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy cywilnej na posiedzeniu niejawnym na podstawie art. 148¹ KPC w świetle zasad postępowania cywilnego i treści art. 5 KPC* [w:] *Ars in vita. Ars in iure. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018.
- Skorupka A., *E-rozprawa i zmiany w sposobie procedowania w tarczy 3.0*, LEX 2020.
- Sorysz M., *Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu cywilnym w świetle zmiany K.P.C. z 10 lipca 2015 r.*, „Monitor Prawniczy” 2016/9.
- Stawecki T., *Jawność jako wartość prawna*, „Studia Iuridica” 2004/43.
- Szkurlat A., *E-rozprawa i posiedzenia niejawne w postępowaniu cywilnym w świetle przepisów Tarczy 3.0 – odpowiedzi na pytania*, LEX 2020.
- Taelman P., *The impact of COVID-19 on civil procedure in Belgium* [w:] *Civil Courts Coping with COVID-19*, red. B. Krans, A. Nylund, Haga 2021, <https://boeken.rechtsgebieden.boomportal.nl/publicaties/9789462362048#5> (dostęp 27.01.2022 r.).
- Waligórski M., *Polskie prawo procesowe. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947.
- Wyrzykowski M., *Granice praw i wolności – granice władzy* [w:] *Rzecznik Praw Obywatelskich 1988–1998. Obywatel – jego wolności i prawa*, red. B. Oliwa-Radzikowska, Warszawa 1998.
- Zedler F., *Zmiana rozumienia terminu „zarządzenie” występującego w Kodeksie postępowania cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 2020/3.
- Zembrzuski T., *Dokąd zmierza apelacja w postępowaniu cywilnym?*, „Przegląd Sądowy” 2019/7–8.
- Zembrzuski T., *Ograniczenia jawności postępowania w sprawach cywilnych w dobie pandemii – potrzeba chwili czy trwale rozwiązania?*, „Forum Prawnicze” 2021/3.
- Ziemanian K., *Nowy model jawności postępowania na tle informatyzacji postępowania cywilnego* [w:] *Zasady postępowania sądowych w perspektywie ostatnich nowelizacji*, red. D. Gil, E. Kruk, Lublin 2016.